

ประสบการณ์และบทเรียนชีวิตของผู้ค้ายาเสพติด กรณีศึกษาผู้ต้องขัง ในเรือนจำกลางบางขวาง

Experience and Life Lessons of Drug Peddlers:

A Case Study of Prisoners in Bang Kwang Central Prison

ดาซู ศรีหมี¹ นีรนาท แสนสา²

Tachoo Srimee¹ Niranart Sansa²

¹นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสบการณ์และบทเรียนชีวิตของผู้ค้ายาเสพติด ซึ่งเป็นผู้ต้องขังในเรือนจำกลางบางขวาง โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแนวปรากฏการณ์วิทยาเชิงตีความ ผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ผู้ต้องขังคดียาเสพติดในเรือนจำกลางบางขวาง จำนวน 6 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์ที่กำหนด เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา สร้างข้อสรุปแบบอุปนัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ผลการวิจัยปรากฏว่า ประสบการณ์และบทเรียนชีวิตของผู้ค้ายาเสพติด ประกอบด้วย 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ ประเด็นหลักที่ 1 ประสบการณ์ชีวิตระหว่างการเป็นผู้ค้ายาเสพติด ประกอบด้วย 3 ประเด็นรอง คือ (1.1) การก้าวเข้าสู่การเป็นผู้ค้ายาเสพติด ประกอบด้วย 4 ประเด็นย่อย คือ ครอบครัวที่นำไปสู่การเป็นผู้ค้ายาเสพติด อาชีพที่นำไปสู่การเป็นผู้ค้ายาเสพติด สภาพแวดล้อมในชุมชนที่อาศัยอยู่ นำไปสู่การเป็นผู้ค้ายาเสพติด และอิทธิพลของสื่อมวลชนต่อการเป็นผู้ค้ายาเสพติด (1.2) การเป็นผู้ค้ายาเสพติดอย่างเต็มตัวเป็นมืออาชีพ ประกอบด้วย 6 ประเด็นย่อย คือ การอยู่ในแหล่งผลิตยาเสพติดในสามเหลี่ยมทองคำ การลำเลียงยาเสพติดเข้าไทย การลำเลียงซุกซ่อนระหว่างเดินทางเข้าสู่พื้นที่ตอนในกรุงเทพฯ การเก็บรักษาและการจำหน่ายยาเสพติด การฟอกเงิน และการติดตามทวงหนี้สินค้ายาเสพติด และ (1.3) จุดจบของผู้ค้ายาเสพติด ประกอบด้วย 2 ประเด็นย่อย คือ การทรยศหักหลัง และจุดจบไม่มีแผ่นดินให้อยู่ ประเด็นหลักที่ 2 บทเรียนชีวิตของผู้ค้ายาเสพติดในโลกหลังกำแพงสูง ประกอบด้วย 2 ประเด็นรอง คือ (2.1) บทเรียนชีวิตในกระบวนการยุติธรรม ประกอบด้วย 4 ประเด็นย่อย คือ บทเรียนชีวิตจากเหตุการณ์ในวันสิ้นอิสรภาพ บทเรียนชีวิตหลังกำแพงสูง บทเรียนชีวิตในวันพิพากษาโทษประหารชีวิต และบทเรียนชีวิตจากเหตุการณ์ในวันยิงเป้าและนิคยาพิษ และ (2.2) การพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาส ประกอบด้วย 3 ประเด็นย่อย คือ ทบทวนชีวิตตนเองจากความผิดพลาด การได้รับพระราชทานชีวิต และการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวคืนสู่สังคม

คำสำคัญ: ประสบการณ์และบทเรียนชีวิต ผู้ค้ายาเสพติด ผู้ต้องขัง การกีดกันคดีผู้ต้องขัง

Abstract

The purposes of this research were to study the experience and life lessons of drug prisoners in Bang Kwang Central Prison. This study was a qualitative research using interpretative phenomenological analysis (IPA). The key informants were six drug peddling prisoners in Bang Kwang Central Prison purposively selected based on specific criteria. The employed research instruments was an in-depth interview. Data were analyzed by means of content analysis to obtain inductive conclusions to answer the research objectives. Findings revealed that the experience and life lessons of drug peddlers comprised two main themes: The first main theme was the life experience while being drug peddlers, which had three following subthemes: (1.1) being induced to become a drug peddler consisting of four elements: the family condition that caused one to be a drug peddler, the occupation that caused one to be a drug peddler, the community environment that caused one to be a drug peddler, and influences of social media that affected one as a drug peddler; (1.2) being a professional drug peddler consisting of six elements: residing in the golden triangle area -a drug producing source, carrying drugs into Thailand, hiding and carrying drugs into the inner areas of Bangkok, storing and distributing drugs, money laundering, and collecting debts from drug clients; and (1.3) the ending of drug peddlers including two elements: being betrayed and double-crossed, and having no place to live. The second main theme was the life lessons behind high walls of drug peddlers which had two following subthemes: (2.1) the life lessons during the justice process consisting of four elements: life learning on the day that freedom ended, life learning on death penalty verdict, and life learning from the events on the execution day: firing and lethal injection ; and (2.2) turning crisis into opportunity comprising three elements: reviewing of one's life and learning from mistakes, receiving the royal amnesty, and preparing for release before returning to society.

Keywords: Experience and life lesson, Drug peddler, Prisoner, Releasing good people back to society

บทนำ

สังคมไทยมีความคาดหวังให้สมาชิกของสังคมดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ประพฤติปฏิบัติตามบรรทัดฐานทางสังคม ดำรงชีวิตตามวัฒนธรรมที่ดีงาม เคารพในจารีตประเพณี ศีลธรรม และปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมือง แต่ในปัจจุบันพบว่าสมาชิกในสังคมบางส่วนได้ฝ่าฝืน และละเมิดบรรทัดฐานทางสังคม (Social Norm) เข้าไปเกี่ยวข้องกับการเป็นผู้ค้ายาเสพติด การที่บุคคลในสังคมจะปฏิบัติตามหรือละเมิดบรรทัดฐานทางสังคมหรือไม่นั้น เกิดจากทั้งปัจจัยที่เป็นลักษณะส่วนตัวบุคคล และปัจจัยสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อน กลุ่มอาชีพ ชุมชน สื่อมวลชน ตลอดจนหน่วยงานทางสังคมที่หลากหลาย ล้วนมีส่วนในการหล่อหลอมให้สมาชิกในสังคมมีความคิด ความเชื่อ ค่านิยมและพฤติกรรมที่แสดงออกที่แตกต่างกัน ส่งผลให้สมาชิกของสังคมส่วนหนึ่งมีการเปลี่ยนแปลงตนเองก้าวเข้าสู่ขบวนการค้ายาเสพติด ซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาอย่างรุนแรงทั้งแก่ตนเองและสังคมโดยรวม (นิรนาท แสนสา, 2543)

ปรากฏการณ์ทางสังคมที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับการค้ายาเสพติดดังกล่าวนี้ รัฐถือว่ามีความสำคัญที่จะต้องจัดระเบียบการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข โดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการดำเนินการปราบปรามและจับกุมผู้กระทำความผิด ส่งผลให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับขบวนการค้ายาเสพติดถูกจับกุมและถูกดำเนินคดีเข้าสู่ศาลพิจารณาลงโทษ จนต้องเข้าไปใช้ชีวิตอยู่ในเรือนจำ ทั้งนี้เพื่อเป็นการยุติการทำร้ายต่อสังคมและเป็นหน้าที่ของเรือนจำที่จะต้องพัฒนาผู้กระทำความผิดเหล่านี้ให้กลับตัวเป็นคนดีก่อนกลับเข้าสู่สังคม

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์และบทเรียนชีวิตของผู้ค้ายาเสพติด ของผู้ต้องขังในเรือนจำ พบว่า ยังมีไม่มากนัก ที่มีอยู่ อาทิ รูปแบบและพฤติกรรมการค้ายาเสพติด : ศึกษาจากผู้ต้องขังในทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง (อภิชาติ อาจเจริญ, 2542) ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของแผนการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในเรือนจำ: ศึกษาเฉพาะกรณีทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง (ทัศนีย์ โฉมประดิษฐ์, 2544) พฤติกรรมค้ายาเสพติดของผู้ต้องขังก่อนต้องโทษในเรือนจำกลางขอนแก่น (นิรันดร์ บุญผะพัน, 2546) ศึกษาแบบการลำเลียงยาเสพติดและการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเพื่อการค้ายาเสพติดที่มีต่อปัญหาและอุปสรรคในการปราบปรามยาเสพติด (อดิศ เจริญสวัสดิ์, 2546) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำความผิดในคดีเกี่ยวกับยาเสพติดของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่าน (เพียรชัยรัตน์ เงินงาม, 2551) ประสบการณ์เส้นทางชีวิตสู่มหานิติศาสตร์หลังกำแพง (ยุทธวาท หิมโตะบุ๊ค และจิระสุข สุขสวัสดิ์, 2559) ความมั่นคงในการควบคุมตนของคนหลังกำแพง (สุพจน์ อริย์สวัสดิ์ และจิระสุข สุขสวัสดิ์, 2559) และผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อการควบคุมตนของผู้ต้องขังเรือนจำกลางบางขวาง (สำราญ วงศ์ขวัญ และนิธิพัฒน์ เมฆขจร, 2559) เป็นต้น จากตัวอย่างงานวิจัยดังกล่าวพบว่า ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยในเชิงปริมาณ และมุ่งศึกษาในมิติของรูปแบบและพฤติกรรมการค้ายาเสพติด แต่ยังขาดการศึกษาในมิติประสบการณ์เชิงลึกด้านจิตใจของผู้ต้องขังในเรือนจำที่เคยผ่านประสบการณ์การเป็นผู้ค้ายาเสพติด รวมทั้งประสบการณ์การได้รับบทเรียนของชีวิตจากการเป็นผู้ค้ายาเสพติดว่าเป็นอย่างไร

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาประสบการณ์และบทเรียนชีวิตของผู้ค้ายาเสพติด นับตั้งแต่การเริ่มเข้าสู่วงการค้ายาเสพติด ประสบการณ์การเป็นผู้ค้ายาเสพติด การถูกจับกุมดำเนินคดี การต้องถูกจองจำในเรือนจำที่มีความมั่นคงสูง จนในที่สุดผู้ต้องขังเหล่านั้นเกิดการเรียนรู้ถึงบทเรียนชีวิตที่ตนเองได้พิจารณาใคร่ครวญถึงเรื่องราวจากอดีตสู่ปัจจุบัน ซึ่งข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จะมีประโยชน์ต่อบุคคลและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปเป็นแนวทางในการวางแผนป้องกันการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ตลอดจนช่วยแก้ไขฟื้นฟู และพัฒนาพฤตินิสัยแก่ผู้ต้องขังต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาประสบการณ์ชีวิตระหว่างการเป็นผู้ค้ายาเสพติด และบทเรียนชีวิตของผู้ค้ายาเสพติด ในโลกหลังกำแพงสูง กรณีศึกษาผู้ต้องขังในเรือนจำกลางบางขวาง

คำถามในการวิจัย

ประสบการณ์ชีวิตระหว่างการเป็นผู้ค้ายาเสพติด และบทเรียนชีวิตของผู้ค้ายาเสพติดในโลกหลังกำแพงสูง กรณีศึกษาผู้ต้องขังในเรือนจำกลางบางขวางเป็นอย่างไร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แนวปรากฏการณ์วิทยาเชิงตีความ (Interpretative Phenomenology Analysis) มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้ต้องขังคดียาเสพติด จำนวน 6 ราย ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามเกณฑ์การคัดเลือก คือ เป็นผู้ต้องขังคดียาเสพติดที่เคยเป็นผู้ค้ายาเสพติดรายใหญ่ และเคยเป็นนักโทษประหารชีวิตมาก่อน มีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับการเป็นผู้ค้ายาเสพติด 3 ปีขึ้นไป ต้องโทษจำคุกมาแล้วอย่างน้อย 5 ปี สามารถสื่อสารด้วยการพูดเป็นภาษาไทยได้ และมีความสมัครใจที่จะเข้าร่วมวิจัยโดยเล่าเรื่องราวประสบการณ์และบทเรียนชีวิตของการเป็นผู้ค้ายาเสพติดของตนเอง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แนวคำถามสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น โดยผ่านการพิจารณาจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้ค้นหาคำตอบ เทปบันทึกเสียง แบบบันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และแบบบันทึกภาคสนาม

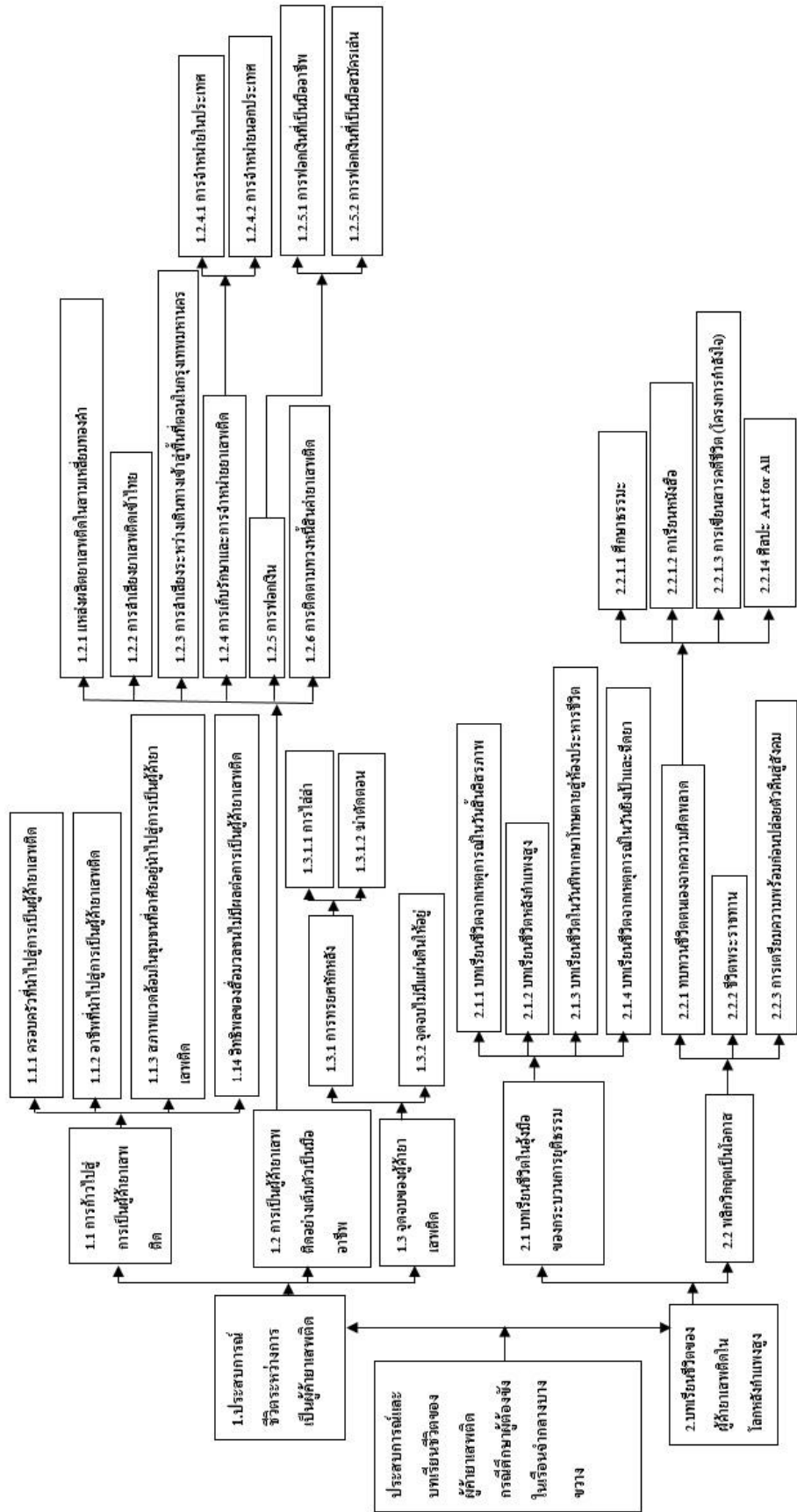
การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แนวคำถามในการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured interview) เนื่องจากคำถามแบบนี้สามารถยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนแนวคำถามได้ตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ทั้งในด้านถ้อยคำในการสนทนาและลำดับการใช้คำถามก่อนหลัง และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม กับผู้ให้ข้อมูล จำนวน 6 คน โดยก่อนที่จะดำเนินการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินการวิจัย สอบถามถึงความสมัครใจ และให้เซ็นใบยินยอมเข้าร่วมการวิจัย โดยข้อมูลต่างๆ จะเก็บไว้เป็นความลับ ใช้นามสมมุติแทนชื่อจริง และจะรายงานผลวิจัยในภาพรวมเท่านั้น หลังจากนั้นผู้วิจัยขออนุญาตสัมภาษณ์และขออนุญาตบันทึกเสียงสนทนา ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนละ 1-3 ครั้ง ใช้เวลาในการสัมภาษณ์ครั้งละ 45 นาที ถึง 120 นาที และขอสัมภาษณ์เพิ่มเติมบางรายในกรณีที่ข้อมูลไม่เพียงพอ

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากเทปบันทึกเสียงการสัมภาษณ์เชิงลึกมาถอดความแบบคำต่อคำ (verbatim) เพื่อทำการวิเคราะห์เนื้อหาและบริบท (content & context analysis) จากนั้นจึงนำข้อมูลมาตรวจสอบความถูกต้องด้วยการอ่านบทสัมภาษณ์ที่ถอดความเป็นตัวอักษร(script) แล้วเปรียบเทียบกับเสียงที่บันทึกเพื่อตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง จากนั้นผู้วิจัยอ่านบทสนทนาบทสัมภาษณ์ที่เป็นตัวอักษรหลายๆครั้งเพื่อทำความเข้าใจกับข้อมูลทั้งหมดในภาพรวม แล้วจึงถอดรหัสข้อความ (coding) โดยดึงข้อความหรือประโยคที่สำคัญในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ความคิด ความรู้สึกจากข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลแต่ละบุคคลแล้วนำรหัสที่ได้มารวบรวมเชื่อมโยงสร้างเป็นประเด็นหลัก(theme) โดยนำข้อความหรือประโยคสำคัญที่มีลักษณะร่วมกันหรือมีความหมายเหมือนกันมารวมไว้ด้วยกัน หลังจากนั้นผู้วิจัยจึงนำข้อมูลที่ได้จัดเป็นประเด็นหลักมาหาความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับประเด็นต่างๆอย่างเป็นระบบ แล้วจึงสร้างข้อสรุปจากประเด็นหลักทั้งหมดเพื่อให้เห็นภาพรวมของ

ประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูล จากนั้นผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลและผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาและการวิจัยเชิงคุณภาพช่วยตรวจสอบและให้ความเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่ได้จากการวิเคราะห์ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังนำข้อมูลและข้อสรุปที่ได้จากการวิเคราะห์กลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลหลักตรวจสอบเพื่อให้แน่ใจว่า ข้อสรุปที่ได้มาจากข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์หรือคำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูลหลักอย่างแท้จริง

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง ประสบการณ์และบทเรียนชีวิตของผู้ค้ายาเสพติด กรณีศึกษาผู้ต้องขังในเรือนจำกลางบางขวาง ผู้วิจัยได้ค้นพบประเด็นสำคัญที่น่าสนใจหลายประเด็น ซึ่งสามารถแสดงได้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 ประสบการณ์และบทเรียนชีวิตของผู้ค้ายาเสพติด: กรณีศึกษาผู้ต้องขังในเรือนจำกลางบางขวาง

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นถึงประสบการณ์และบทเรียนชีวิตของผู้ค้ายาเสพติด:กรณีศึกษาผู้ต้องขังในเรือนจำกลางบางขวาง ซึ่งสามารถอธิบายสาระสำคัญของแต่ละประเด็นได้ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ประสบการณ์ชีวิตระหว่างการเป็นผู้ค้ายาเสพติด ประกอบด้วย 3 ประเด็นรอง ดังนี้

1.1 การก้าวไปสู่การเป็นผู้ค้ายาเสพติด ประกอบด้วย 4 ประเด็นย่อย คือ

1) ครอบครัวที่นำไปสู่การเป็นผู้ค้ายาเสพติด จากการศึกษาข้อมูลของกรณีศึกษาส่วนใหญ่มาจากสภาพปัญหาครอบครัวที่มีเบื้องหลังชีวิตครอบครัวที่มีบุคคลในครอบครัวเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เช่น พี่น เฮโรอีน และยาบ้า บางครอบครัวมีประวัติการค้ายาเสพติดมานาน มีสมาชิกในเครือญาติบางคนถูกจองจำอยู่ในเรือนจำก็มี มีลักษณะตัวตายตัวแทน คือ สมาชิกคนหนึ่งพลาดพลั้งถูกจับกุมไป สมาชิกคนอื่นๆที่เหลืออยู่ก็ตั้งตัวแทนคนใหม่ขึ้นมาเป็นผู้นำแก๊งค้ายาเสพติดสืบทอดรุ่นต่อรุ่นในเครือญาติจากพ่อสู่ลูกสู่หลานกลายเป็นเครือข่ายใหญ่โตเชื่อมโยงไปยังกลุ่มเครือข่ายค้ายาเสพติดทั้งในและต่างประเทศ

2) อาชีพที่นำไปสู่การเป็นผู้ค้ายาเสพติด กล่าวคือ อาชีพเดิมของกรณีศึกษาก่อนต้องโทษคดี มาจากหลากหลายอาชีพที่เป็นเงื่อนไขสำคัญนำไปสู่การเป็นผู้ค้ายาเสพติด อาทิ อาชีพปลูกฝิ่น อาชีพโก้ตัวรัยเงิน อาชีพโจรกรรมรถและเต็นท์รถมือสอง อาชีพบริการรถทัวร์โดยสารและบริการเช่ารถบรรทุกหว่าลากตู้สินค้า อาชีพทำสวนส้ม และอาชีพพ่อค้าข้าวสาร เป็นต้น ส่วนมากมาจากการคบหากลุ่มเพื่อนที่มีเบื้องหลังค้ายาเสพติดควบคู่กับการทำอาชีพสุจริตบังหน้าฉากที่แท้จริง เนื่องจากต้องมีการติดต่อสื่อสารสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันและกันอยู่บ่อยๆ จนเกิดความสนิทสนมไว้วางใจซึ่งกันและกัน จากนั้นกลุ่มเพื่อนที่มีอาชีพค้ายาเสพติดอยู่เบื้องหลังก็จะชักชวนให้มาร่วมค้ายาเสพติดด้วยกัน ครั้งแรกอาจเป็นการทดลองค้ายาดูก่อน เมื่อทำครั้งแรกแล้วประสบความสำเร็จไม่ถูกจับ ค้ายาแล้วรวยง่าย จึงเกิดการเปรียบเทียบระหว่างอาชีพเดิมกับอาชีพค้ายา เห็นว่ามีรายได้ดีกว่าคุ้มกับการเสี่ยง จึงเริ่มทำซ้ำครั้งต่อๆมาเรื่อยๆ

3) สภาพแวดล้อมในชุมชนที่อาศัยอยู่นำไปสู่การเป็นผู้ค้ายาเสพติด กล่าวคือ ก่อนต้องโทษคดียาเสพติด กรณีศึกษาหลายคนเคยอาศัยอยู่ในหมู่บ้านหรือชุมชนที่มีบุคคลที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดอาศัยอยู่ในหมู่บ้านนั้น เห็นพฤติกรรมการค้ายาเสพติดของบุคคลที่อยู่ในชุมชนนั้นเป็นประจำ แต่ไม่เห็นถูกจับ มีฐานะร่ำรวยใช้ชีวิตหรูหรา สะดวกสบาย สังคมในชุมชนบางส่วนให้การยอมรับ เคารพนับถือคนรวย ทำให้กรณีศึกษาเกิดค่านิยมเลียนแบบวัฒนธรรมความร่ำรวย มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานของสังคมเข้าไปสู่การเป็นผู้ค้ายาเสพติด

4) อิทธิพลของสื่อมวลชน จากการศึกษาพบว่า สื่อมวลชนส่วนใหญ่ไม่มีผลต่อการเป็นผู้ค้ายาเสพติด กล่าวคือ แทนที่อิทธิพลของสื่อมวลชนจะช่วยณรงค์ต่อต้านการค้ายาเสพติดและทำให้กลุ่มผู้ค้ายาเสพติดเกิดความเกรงกลัวและยุติการค้ายาเสพติด แต่ในทางตรงกันข้าม กรณีศึกษากลับนำข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากวิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ หรือแผ่นป้ายโฆษณาตามสี่แยกสัญญาณไฟ หรือตามข้างทางนั้นมาใช้คิดพิจารณาพัฒนารูปแบบหรือกลวิธีต่างๆเพื่อวางแผนพลิกแพลงหาช่องทางหลบหลีกอำพรางในการชักชวนยาเสพติดระหว่างลำเลียงเข้าสู่พื้นที่ตอนในประเทศตามจุดตรวจด่านต่างๆทั่วประเทศ ทำให้ยากแก่การปราบปรามจับกุมซึ่งมีความซับซ้อนซ่อนเงื่อนยิ่งขึ้น

1.2 การเป็นผู้ค้ายาเสพติดอย่างเต็มตัวเป็นมืออาชีพ ประกอบด้วย 6 ประเด็นย่อย คือ

1) แหล่งผลิตยาเสพติดในสามเหลี่ยมทองคำ กรณีศึกษาบางคนได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับขบวนการค้ายาเสพติดระดับชาติของชนกลุ่มน้อยกองกำลังติดอาวุธที่ตั้งฐานผลิตยาบ้า ยาไอซ์ และเฮโรอีนกระจายตัวเป็นจุดเล็กๆ อยู่ตามแนวชายแดนบริเวณพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำ ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ที่ประเทศคือไทย เมียนมา จีน และลาว นอกจากนี้ยังพบว่า กรณีศึกษาบางคนเคยเข้าไปเกี่ยวข้องกับขบวนการผลิตยาบ้าในเขตบริเวณรอบๆ ปริมณฑล กรุงเทพมหานคร เพื่อส่งจำหน่ายให้ลูกค้ารายใหญ่ในภาคกลางและภาคตะวันออกอีกด้วย

2) การลำเลียงยาเสพติดเข้าไทย การศึกษาพบว่า กรณีศึกษาบางคนเคยมีประสบการณ์ตรงเข้าไปเกี่ยวข้องกับขบวนการลำเลียงยาเสพติดเข้าไทย โดยมีสถานะเป็นนักค้ายาเสพติดรายใหญ่หรือรายสำคัญระดับประเทศ มีความสัมพันธ์แนบแน่นใกล้ชิดกับผู้นำชนกลุ่มน้อยบางคน ได้ทำการสั่งซื้อและนำเข้าไทยครั้งละเป็นล้านเม็ดขึ้นไป โดยจ้างกลุ่มชาวเขาที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนไทย-เมียนมาในแถบภาคเหนือตอนบน ทำหน้าที่เป็นกองคาราวานกองทัมดลำเลียงขนยาเสพติดเข้าไทยด้วยการเดินเท้าในป่าดงและเลียบตามไหล่เขาเข้าสู่ไทยในภาคเหนือ หรือลำเลียงยาเสพติดจากท่าขี้เหล็กของเมียนมาข้ามลำน้ำโขงไปขึ้นฝั่งลาวลำเลียงไปตามถนนเลียบแม่น้ำโขงรอจังหวะใช้เรือเล็กมาขึ้นฝั่งไทยในภาคอีสานตอนบน

3) การลำเลียงระหว่างเดินทางเข้าสู่พื้นที่ตอนในกรุงเทพมหานคร กลุ่มนักค้ายาเสพติดรายใหญ่ของประเทศ จะเป็นผู้ควบคุมกลไกการลำเลียงซุกซ่อนยาเสพติดเข้าสู่พื้นที่ตอนในกรุงเทพฯ ทั้งหมด มีการว่าจ้างชาวเขาหรือคนไทยบางคนทำหน้าที่ลำเลียงขนส่งยาเสพติดเข้าสู่เมืองใหญ่ มีการดัดแปลงรถยนต์ทำช่องลับสำหรับซุกซ่อนยาเสพติดระหว่างเดินทาง มีการทำงานเป็นทีม จำนวนหลายคน แบ่งหน้าที่กันทำ ใช้รถยนต์หลายคัน มีการสำรวจเส้นทางลำเลียง ตรวจสอบคลื่นความถี่สัญญาณโทรศัพท์มือถือ และจุดตั้งด่านต่างๆ ตลอดเส้นทางลำเลียงไปสู่เป้าหมาย และมีระบบป้องกันการคัดตอนข้อมูลความลับไม่ให้สาวไปถึงต้นตอผู้บงการอยู่เบื้องหลังที่แท้จริง

4) การเก็บรักษาและการจำหน่ายยาเสพติด เมื่อมีการลำเลียงยาเสพติดมาถึงที่หมายแล้ว จะมีทีมงานขบวนการค้ายาเสพติดอีกกลุ่มหนึ่งเข้ามารับช่วงต่อในการทำหน้าที่รับผิดชอบในการนำยาเสพติด “ล็อตใหญ่” ซึ่งมียาจำนวนมากนั้นไปหาสถานที่จัดเก็บรักษาหรือซุกซ่อนไว้ระหว่างรอจำหน่ายในบริเวณรอบๆ ปริมณฑลกรุงเทพฯ เมื่อลูกค้ารายใหญ่ต้องการติดต่อสั่งซื้อยาเสพติดจำนวนหลายแสนเม็ดขึ้นไป ก็จะมีทีมงานอีกชุดหนึ่งมารับยาเสพติดจากสถานที่ซุกซ่อนนำไปส่งมอบให้แก่ลูกค้ารายใหญ่ตามจุดนัดหมายต่างๆ เพื่อนำไปจำหน่ายให้แก่ลูกค้ารายเล็ก หรือรายย่อย จนไปถึงผู้บริโภคหรือผู้เสพคนสุดท้ายต่อไป นอกจากนี้ จากการศึกษาพบว่า ยาเสพติดบางส่วนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเฮโรอีนได้มีการส่งออกไปจำหน่ายนอกประเทศด้วย ซึ่งจะมีเจ้าหน้าที่บางคนมีส่วนเกี่ยวข้องเพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทางและปลอดภัยจากการถูกจับกุม

5) การฟอกเงิน เมื่อกลุ่มนักค้ายาเสพติดรายสำคัญระดับชาติของกลุ่มเครือข่ายที่กรณีศึกษาเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยนั้น ได้รับเงินจากการจำหน่ายยาเสพติดในประเทศและรวบรวมเงินจากลูกค้าอื่นๆ ได้จำนวนเงินนับสิบล้านบาทขึ้นไปแล้ว จะส่งมอบให้กับขบวนการฟอกเงินมืออาชีพรับช่วงไปดำเนินการ โอนย้ายถ่ายเทบัญชีไปยังธนาคารต่างประเทศ หรือออกตั๋วเงินพิเศษทำเป็นหลักฐาน สามารถนำไปขึ้นเงินที่เมืองไหนหรือประเทศไหนก็ได้ ที่มีสาขาเครือข่ายแก่งฟอกเงินตั้งอยู่ โดยเสียค่าธรรมเนียมร้อยละ 3-5 ส่วนแก่งฟอกเงินสมัครเล่น มักจะเป็นพ่อค้ายาธรรมดาไม่มีความรู้ความชำนาญด้านกฎหมายฟอกเงิน มักใช้วิธีนำเงินที่ได้มาจากการค้ายาเสพติดเข้าไป

เป็นส่วนหนึ่งของรายได้ในกิจการที่ดำเนินการอยู่ มีการเปิดบัญชีในชื่อคนอื่นๆหลายบัญชี เช่น ร้านอาหาร เต้นท์รถมือสอง อู่ซ่อมรถ ทำทัวร์ท่องเที่ยว รีสอร์ท หรือบางคนขนเงินสดจำนวนมากซุกซ่อนในรถทัวร์ไปส่งมอบให้แก่ชนกลุ่มน้อยที่ชายแดนเมียนมา เพื่อนำไปจัดซื้ออาวุธและเลี้ยงกองกำลังตนเอง

6) การติดตามทวงหนี้สินค้ายาเสพติด เมื่อการดำเนินการค้ายาเสพติดของกรณีศึกษามาจุดๆหนึ่งแล้ว มักมีปัญหาเรื่องการทวงหนี้หลังไม่ยอมชำระหนี้ค้ายาเสพติด เกิดการ โกงเงินค่าขายยา กัน จึงเกิดธุรกิจต่อเนื่องรับจ้างทวงหนี้สินนอกกฎหมายเข้ามารับช่วงต่อในการทำหน้าที่ติดตามทวงถามหนี้สินจากลูกค้าที่หลบหนีไป โดยมักใช้วิธีรุนแรง มีการอุ้มฆ่าพ่อแม่ลูกเมียเหยื่อ หรือจับตัวเรียกค่าไถ่ เพื่อบีบบังคับให้หาเงินมาชดเชยหนี้สินโดยเร็ว สิ่งเหล่านี้ถือเป็นปัจจัยเสริมสนับสนุนให้กลุ่มนักค้ายาเสพติดทั้งหลายสามารถดำเนินธุรกิจค้ายาเสพติดให้เดินต่อไปได้

1.3 จุดจบของผู้ค้ายาเสพติด ประกอบด้วย 2 ประเด็นย่อย คือ

1) การทวงหนี้หลัง จากการศึกษาประสบการณ์ตรงของกรณีศึกษาพบว่า ในวงการค้ายาเสพติดหาความซื่อสัตย์ ไว้วางใจได้ไม่ค่อยมี แต่ละคนล้วนละโมภเห็นแก่ตัวหวังเข้ามาครอบงำผลประโยชน์ดักดวงเข้าใส่กระเป๋าดตนเองให้ได้มากที่สุดและใช้ระยะเวลาให้น้อยที่สุดเพื่อจะได้รับถอนตัวออกไปจากวงจรค้ายาโดยเร็วที่สุดก่อนจะถูกจับกุม จึงมักเกิดเรื่องขัดแย้งแบ่งปันผลประโยชน์จากการค้ายาเสพติดไม่ลงตัวอยู่บ่อยๆ ซึ่งเคยปรากฏเป็นข่าวตามหน้าหนึ่งหนังสือพิมพ์ว่า เกิดเหตุการณ์ฆาตกรรมที่นั่นที่นี้ ซึ่งเป็นเรื่องจริง เพราะในวงการมักมีการส่งมือปืนไล่ล่า และฆ่าตัดตอนกันเองบ่อยๆ มีการดักปล้นชิงเงินค่าขายยา หรือปล้นยาเสพติดนำไปขายต่อ และกรณีศึกษาบางคนก็ถูกลูกน้องหักหลังเป็นสายลับให้เจ้าหน้าที่ตำรวจ เพื่อหวังตนเองจะได้ขึ้นเป็นใหญ่แทนที่ถูกพี่ตัวเอง บางคนก็ถูกไล่ล่าหนีตายหัวซุกหัวซุน ใช้ชีวิตอยู่อย่างหวาดระแวง หาดความสงบสุขในใจแทบไม่ได้เลย และรอบ ๆ ภายเต็มไปด้วยอันตรายทั้งนั้น

2) จุดจบไม่มีแผ่นดินให้อยู่ กรณีศึกษาหลายคนเคยคิดว่า เมื่อเข้ามาค้ายาเสพติด เก็บเงินให้ได้มากเพียงพอที่จะตั้งหลักสร้างกิจการได้สักอย่างหนึ่ง พอมีทุนทำธุรกิจได้แล้วคิดว่าจะเลิกค้ายาเสพติด แต่ไม่เคยคิดว่าจะถูกจับได้ง่ายและเร็วอย่างนี้ คิดไม่ถึงว่าตนเองจะพบจุดจบเช่นนี้ ซึ่งสุดท้ายก็หนีไม่พ้นเงื้อมมือกฎหมาย ทำให้ชีวิตสิ้นอิสรภาพต้องไปใช้ชีวิตที่เหลืออยู่ในโลกหลังกำแพงสูง

ประเด็นที่ 2 บทเรียนชีวิตของผู้ค้ายาเสพติดในโลกหลังกำแพงสูง ประกอบด้วย 2 ประเด็น ดังนี้

2.1 บทเรียนชีวิตในอุ้งมือของกระบวนการยุติธรรม ประกอบด้วย 4 ประเด็นย่อย คือ

1) บทเรียนชีวิตจากเหตุการณ์ในวันสิ้นอิสรภาพ หมายถึงวันที่จบเกมชีวิตของกรณีศึกษาผู้ค้ายาเสพติด ตัวอย่างเช่นกรณีศึกษาที่ 1 ถูกตำรวจป้องกันและปราบปรามยาเสพติดส่งสายลับล่อซื้อยาเสพติด จู่โจมเข้าจับตัวได้ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พร้อมกับลูกน้องรวม 4 คน และของกลางยาบ้า จำนวน 400,000 เม็ด เฮโรอีนน้ำหนัก 6 กิโลกรัม ยึดเงินสดได้อีก 3 ล้านบาทบาทเมื่อปี 2543 กรณีศึกษาที่ 2 ถูกจับในกรุงเทพฯ สายลับเข้าทำการล่อซื้อเฮโรอีนอัดแท่ง ขณะเตรียมส่งออกนอกประเทศ น้ำหนักประมาณ 20 กิโลกรัมเมื่อปี 2544 กรณีศึกษาที่ 3 ถูกจับขณะกำลังผลิตยาบ้าอยู่ในบ้านพักห้องลับใต้ดินใจกลางกรุงเทพฯ ของกลางผงยาบ้า น้ำหนัก 22 กิโลกรัม พร้อมกับแท่นผลิตยาบ้า เมื่อปี 2546 กรณีศึกษาที่ 4 ถูกจับ ที่จังหวัดพะเยา ตามคำชัดทอดของลูกน้อง ว่าเป็นผู้ว่าจ้างลำเลียง

ยาบ้า 3 ล้านเม็ด จากภาคเหนือลงไปยังกรุงเทพฯ เมื่อปี 2553 ส่วนกรณีศึกษาที่ 5 ซึ่งเป็นนักค้ายาเสพติดรายใหญ่ระดับชาติ ถูกจับกุมได้ในจังหวัดเพชรบูรณ์ในบ้านพักริสอร์ทแห่งหนึ่ง ของกลางยาบ้า 2.98 ล้านเม็ด พร้อมสมุนรวม 4 คน ชาย 2 หญิง 2 นำตัวขึ้นเครื่องบินไปแถลงข่าวต่อหน้าสื่อมวลชนจำนวนมาก ทรัพย์สินที่ถูกยึดมีริสอร์ทมูลค่า 100 ล้านบาท รถยนต์มือสอง 36 คัน และอาวุธปืนอีกหลายกระบอกเมื่อปี 2546 และคนสุดท้ายกรณีศึกษาที่ 6 ถูกลูกน้องซัดทอด จับกุมได้ที่บ้านพักในจังหวัดเชียงราย ยาบ้าของกลาง 180,000 เม็ด เมื่อปี 2543 เป็นต้น

2) บทเรียนชีวิตหลังกำแพงสูง เมื่อชีวิตเข้าสู่โลกหลังกำแพงสูงซึ่งมีชื่อว่า “เรือนจำกลางบางขวาง” แล้ว สถานภาพของกรณีศึกษาจะเปลี่ยนไปทันที จะถูกตีตราค่านามาน้ำชื่อว่า “ขช” แปลว่า ผู้ต้องขังชาย และเมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว จะเปลี่ยนค่านามาน้ำชื่อว่า “นช” แปลว่า นักโทษเด็ดขาดชาย สิ่งที่ต้องปรับตัวครั้งแรกคือ ศึกษาเรียนรู้เรื่องกฎระเบียบ วินัยเรือนจำต่างๆ ยกตัวอย่างเช่น เข้ามาวันแรกต้องแจ้งข้อมูลประวัติส่วนตัวให้เจ้าหน้าที่ทราบทันที ทางเจ้าหน้าที่ก็จะแจ้งผู้ต้องขังมาใหม่ทราบว่า ต้องไปนอนห้องขังอะไร ดื่นเข้ากี่โมง ต้องสวมชุดนักโทษอะไร กินอาหารที่ไหนและกี่โมง จะถูกเรียกมารวมตัวนับจำนวนของผู้ต้องขังกี่ครั้งในหนึ่งวัน ชื่อและความเป็นตัวตนของกรณีศึกษาถูกแทนด้วยตัวเลข บทสนทนาทางโทรศัพท์ในห้องเยี่ยมถูกดักฟัง หนังสือที่ได้รับอนุญาตในห้องขังมีจำกัด และอำนาจในชีวิตของกรณีศึกษาทุกคนถูกควบคุมไว้หมด ซึ่งหลายคนยังปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมภายในเรือนจำไม่ได้ หลายคนยังคงยึดติดอยู่กับเงาร่างในอดีตที่เป็นเจ้าพ่อมาเฟีย หรือนักค้ายา รายใหญ่ เคยมีเงิน มีอำนาจ มีบารมีอิทธิพลสมัยยังใช้ชีวิตอยู่ข้างนอก เคยใช้ชีวิตอย่างสุขสบาย เป็นเศรษฐีนั่งเครื่องบินชั้นเฟิร์สคลาสไปช้อปปิ้งซื้อสินค้ายี่ห้อแบรนด์เนมราคาแพงๆ ใช้ชีวิตหรูในคลับหลังใหญ่โต แวดล้อมไปด้วยบริวารคนรับใช้และรับประทานอาหารเลิศจากฝีมือเชฟชั้นเยี่ยม

อย่างไรก็ตาม เมื่อต้องเข้ามาอยู่ในเรือนจำแล้ว ความอิสระ เสรีภาพทุกอย่างถูกควบคุมหมด ทุกคนต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขของกฎระเบียบ ข้อบังคับ และวินัยต่างๆ ของเรือนจำอย่างเสมอภาคกัน ไม่มีการเลือกปฏิบัติไม่ว่าเขาเหล่านั้นจะเป็นคนรวย คนจน การศึกษาสูงหรือต่ำ มีอาชีพหรือสถานภาพทางสังคมสูงต่ำแค่ไหนอย่างไร ทุกคนก็จะถูกปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน

เรื่องอาหารการกิน จากที่เคยกินอาหารที่มีกับข้าวหลากหลาย รสชาติอร่อย ต้องมาเข้าแถวนั่งกินข้าวรวมในโรงเลี้ยงอาหารที่มีเพียงข้าวเปล่าและกับข้าวหนึ่งอย่างเท่านั้น และต้องรีบหยิบฉวยมากิน เนื่องจากกับข้าวมีน้อย กินแข่งกับเวลาและให้ทันเพื่อนๆ คนอื่น กินเสร็จแล้ว ต้องนำถ้วยชามไปล้างที่อ่างล้างจานทุกๆ เข้าเวลาประมาณ 7.00 น.และบ่ายเวลาประมาณ 13.30 น. จากนั้นอาบน้ำแต่งตัวเตรียมขึ้นตึกนอนในเวลาประมาณ 15.30 น.

เรื่องที่อยู่หลับนอน ต้องใช้ชีวิตถูกขังไว้ในห้องสี่เหลี่ยมแคบๆกว้างประมาณห้าเมตร ยาวประมาณแปดเมตร กับผู้ต้องขังคนอื่นๆ ประมาณ 20-23 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 11 เมษายน 2559) เป็นระยะเวลาประมาณ 16 ชั่วโมงต่อวัน สำหรับนักโทษประหารชีวิตถูกแยกขังไว้เป็นพิเศษประมาณ 20 ชั่วโมงในห้องประหารชีวิต พร้อมตีตรวนไว้ที่ขาทั้งสองข้าง (ปัจจุบันยกเลิกแล้ว) และห้องน้ำโถ้งๆ ขนาดประมาณหนึ่งเมตรคูณหนึ่งเมตรครึ่งให้ความรู้สึกอึดอัดคับแคบเมื่อทำธุระส่วนตัว

กรณีศึกษาต้องร่วมใช้ชีวิตอยู่กับผู้ต้องขังคนอื่นๆ ในห้องขังไปตลอดทั้งคืน นอนจนปวดเมื่อยหลังขด หลังอเจ็บระบบตามเนื้อตัว เนื่องจากที่นอนแข็ง ต้องนอนกับพื้นปูนที่มีผ้าห่มผืนบางๆ หนึ่งผืนเอาไว้รองรับหลัง เวลานอน กับหมอนหนุนที่เป็นผ้าห่ม และผ้าที่ใช้ห่มอีกหนึ่งผืนรวมเป็น 3 ผืนเท่านั้น ถ้ามีเกินจะถูกยึดเป็นของ หลวงหมด อากาศก็ร้อนอบอ้าว เหงื่อท่วมตัว คว้นบุหรี่ยืดห้อง หายใจไม่ค่อยออก ทุกข์ทรมานตลอดทั้งคืน กว่า จะถึงเช้าวันใหม่เวลาประมาณ 6.30 น. ก็จะมีเจ้าหน้าที่เรือนจำหรือผู้คุมเดินมาไขกุญแจเปิดประตูคอกนอนลงไป อาบน้ำกินข้าวในโรงเลี้ยงอาหารเช้าต่อไป และผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนซ้ำๆ เช่นนี้ทุกๆ วัน

3) **บทเรียนชีวิตในวันพิพากษาโทษตายผู้ต้องขังประหารชีวิต** เมื่อถึงคราวต้องออกไปฟังคำพิพากษาของ ศาลในความผิดของกรณีศึกษาแต่ละคนก็ไม่แตกต่างกัน คือ ทุกคนถูกศาลตัดสินประหารชีวิตไม่มีการลดหย่อน โทษให้ ศาลให้เหตุผลว่า พฤติกรรมของจำเลยร้ายแรงเป็นภัยต่อสังคมและประเทศชาติ จึงไม่ลดโทษให้ แม้จำเลย จะรับสารภาพก็ตาม สุดท้ายทุกคนต้องเดินไปสู่ความตายที่แดนประหารชีวิตที่เรือนจำกลางบางขวาง

4) **บทเรียนชีวิตจากเหตุการณ์ในวันยิงเป้าและฉีดยาพิษ** ในเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้กรณีศึกษาที่ถูก ควบคุมขังไว้ในห้องประหารชีวิตแดน 1 และแดน 2 (ปัจจุบันยุบรวมไปขังไว้ที่แดน 5 ประหารฯ) ได้เห็นเหตุการณ์ ในวันที่เพชฌฆาตนำตัวนักโทษไปประหารชีวิต ณ แดน 11 ต่อหน้าต่อตาของกรณีศึกษา ทำให้กรณีศึกษาบางคนมี อาการช็อก ตกตะลึง หวาดกลัวสุดขีด หวนคิดถึงตนเองที่ไม่อยากถูกประหารชีวิต ต้องตายจากพ่อแม่ ภรรยา และ ลูกในสภาพเช่นนั้น และรู้สึกกลัวตายขึ้นมาจับจิตจับใจ

2.2 พลิกวิกฤตเป็นโอกาส ประกอบด้วย 3 ประเด็นย่อย คือ

1) **ทบทวนชีวิตตนเองจากความผิดพลาด** เมื่อชะตาชีวิตของผู้ให้ข้อมูลหลักถึงขีดต่ำสุดแล้ว พวกเขา จะเริ่มแสวงหาหนทางรอดในการพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาส เพื่อจะได้กลับตัวกลับใจด้วยการทบทวนชีวิตตนเอง จากความผิดพลาด ในขณะที่ต้องราชทัณฑ์คุมขังอยู่ในเรือนจำ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักเหล่านั้นบอกเล่าความรู้สึกว่า กว่า จะผ่านคืนวันอันแสนเจ็บปวดและโหดร้ายมาได้ ชีวิตก็สะบักสะบอมแทบจะไม่เหลืออะไรดีๆ ให้ได้จดจำเลย และการที่ต้องถูกขังนานๆ ในที่แคบๆ ในเรือนจำวิถีชีวิตกว่าจะผ่านไปแต่ละวันรู้สึกเหมือนข้ามมา ต้องใช้ชีวิต อย่างโดดเดี่ยว อ้างว้าง ว้าเหว่ ไร้ญาติขาดมิตร และการที่ถูกขังไว้นานๆ อยู่ในห้องประหารชีวิต รู้สึกเจ็บปวดรวด ร้าวทุกข์ทรมานไม่รู้สร้างรู้สึก

ภาวะกดดันดังกล่าวทำให้กรณีศึกษาเหล่านั้นเริ่มแสวงหาทางออกของปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ใน ปัจจุบัน เพื่อให้ลืมทุกข์โศกและความเจ็บปวดในใจ ผ่านการอ่านหนังสือธรรมะ เรียนหนังสือทั้งระดับ ประถมศึกษา มัธยมศึกษา กับหน่วยงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาออกโรงเรียน (กสน.) เรียนหลักสูตร ประกาศนียบัตรวิชาชีพ จากหน่วยงานของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) และเรียนระดับปริญญา ตรี ซึ่งจัดโดยมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา (มสธ.) เรียนรู้การเขียนหนังสือสารคดีชีวิต จัดโดยโครงการกำลังใจ ตลอดจนการเข้าร่วมเรียนรู้งานศิลปะในโครงการ Art for all ซึ่งการเรียนดังกล่าวช่วยลดความทุกข์โศก และ ป้องกันไม่ให้มีเวลาว่างกลับไปจมจ่อมกับอดีตที่เลวร้ายซึ่งไม่ได้ช่วยให้อะไรดีขึ้น

วันเวลาผ่านไปหลายปี ส่งผลให้กรณีศึกษาเหล่านั้นได้มีโอกาสทบทวน เรียนรู้ชีวิตของตนเองจาก การถูกจองจำ เริ่มมองเห็นความผิดพลาดในชีวิตที่ตลอดครั้งก่อนชีวิตของตนเองอยู่ในที่มืดมาโดยตลอด เริ่มตั้งแต่

ก้าวแรกที่เข้าไปสู่การเป็นผู้ค้ายาเสพติดจนถึงจุดจบถูกจับ และเริ่มพบแสงสว่างรำไรๆเมื่อต้องมาใช้ชีวิตอยู่ในเรือนจำ

จนถึงปัจจุบัน เมื่อเวลาผ่านไปหลายปี ความคิดของกรณีศึกษาค่อยๆตกผลึกจนกลายเป็นบทเรียนชีวิตที่มีคุณค่า เพราะบ่อยครั้งที่เมื่อนึกถึงอดีต พวกเขาจะรู้สึกสะอื้นสุดตัวเมื่อนึกถึงภาพที่ตนเคยขายยาเสพติดตัวเองมีความสุข แต่ทำให้คนอื่นอีกมากมายต้องตายและทนทุกข์ และยังเมื่อมาเจอเหตุการณ์ในวันประหารชีวิตนักโทษซึ่งๆหน้าอีก ก็ยังสร้างความตื่นกลัว ตื่นรู้ ถ้าไม่รีบเลิก ไม่รีบถอนตัวจากวงการค้ายาเสพติด ในวันข้างหน้าอาจจะไม่มีโอกาสได้กลับตัวกลับใจอีกเลยก็ได้

2) ชีวิตพระราชทาน สิ่งที่กรณีศึกษาเคยตั้งความหวังแต่ก็ไม่กล้าหวังว่าจะเป็นจริง แต่ในที่สุดวันหนึ่งความหวังนั้นก็ได้กลายมาเป็นความจริง นั่นคือ การได้รับพระราชทานอภัยโทษจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้กรณีศึกษาเหล่านั้นเหมือนได้เกิดใหม่อีกครั้งหนึ่ง เป็น “ชีวิตพระราชทาน” จากในหลวงพวกเขาต่างซาบซึ้งในพระเมตตาจากพระมหากษัตริย์คุณขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นล้นพ้น นำมาซึ่งความปลาบปลื้มปีติยินดีมีความสุขที่สุดในชีวิตอย่างที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน รู้สึกโล่ง เบาสบาย เหมือนยกภูเขาออกใหญ่ที่ทับถมมานานแสนนานออกไปจากใจ การพระราชทานอภัยโทษดังกล่าวส่งผลให้กรณีศึกษาเกิดความสำนึกผิด ขอกลับตัวกลับใจเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม

3) การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวคืนสู่สังคม ในที่สุดกรณีศึกษาเริ่มมีการปรับตัวในการเตรียมความพร้อมก่อนได้รับการปล่อยตัวคืนสู่สังคม ซึ่งผู้วิจัยได้ถามถึงการวางแผนชีวิตในอนาคตอันใกล้นี้ ว่าถ้าปล่อยตัวกลับไปแล้วจะทำอะไร รู้สึกอย่างไรบ้าง กรณีศึกษาบางคนที่ถูกจำคุกมา 15-16 ปี และเหลืออีก 1-3 ปี ก็จะได้รับการพักโทษหรือได้รับอภัยโทษแล้วได้ให้ข้อมูลว่า

“ออกไปจะไปอยู่กับครอบครัว พ่อแม่ ภรรยา และลูกที่บ้าน จะหาอาชีพที่ดีทำ จะทำเกษตรทฤษฎีใหม่เอาอย่างในหลวง ใช้ชีวิตพอเพียง อยู่อย่างสมถะ เรียบง่าย สงบร่มเย็น และไม่คิดหวนกลับไปทำผิดอีกแล้ว ครั้งนี้ครั้งเดียวก็มากเกินพอแล้ว เช็ดหลาบาดจำแล้ว”

อย่างไรก็ตาม การติดคุกตั้งแต่วัยหนุ่มจนถึงปัจจุบันถึงแม้จะได้ออกไปสู่ภายนอก บางคนพ่อแม่ได้ตายจากไปนานแล้ว ออกไปก็ไม่รู้จะไปอยู่ไหน ญาติพี่น้องหรือลูกภรรยาที่ขาดการติดต่อไปหลายปี ไม่รู้อยู่กันอย่างไรบ้าง และบางคนก็คิดวางแผนไว้ว่า จะสร้างครอบครัวใหม่ เปิดอู่ซ่อมรถ ตั้งสำนักงานทนาย ทำการเกษตร เป็นต้น

ส่วนกรณีศึกษาที่เหลือโทษจำคุกหลายปี มักจะยังไม่ได้วางแผนชีวิตที่ชัดเจน ยังคงใช้ชีวิตตามปกติอย่างสังคมคนคุก และมีความเครียดสะสมสูง เนื่องจากอาหารการกินไม่ดี ที่อยู่หลับนอนลำบาก รวมทั้งการพบเห็นเพื่อนผู้ต้องขังหลายคนอยู่ด้วยกันมา 16-18 ปี ใกล้จะได้อกลับบ้านแล้ว ก็มีอันล้มหายตายจากกันไปทีละคนๆ ด้วยโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ไม่มีบุญได้ออกไปใช้ชีวิตในโลกภายนอก ก็ยิ่งทำให้กรณีศึกษาอยู่อย่างระมัดระวังเพื่อประคองชีวิตตนเองให้ผ่านพ้นไปด้วยดีในแต่ละวัน

การอภิปรายผล

ผลการวิจัยครั้งนี้สะท้อนถึงโลกทัศน์ที่เป็นความคิด ความเชื่อ ความรู้สึกและทัศนคติมุมมองด้านต่างๆ ของผู้ต้องขังคดียาเสพติดที่มีต่อประสบการณ์และบทเรียนชีวิตของผู้ค้ายาเสพติดในโลกหลังกำแพงสูงที่เกี่ยวข้องถึงปัญหาเสพติดในสังคมไทยในปัจจุบัน ซึ่งมีประเด็นสำคัญในการอภิปราย ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ประสบการณ์การเป็นผู้ค้ายาเสพติด จากการศึกษาพบว่า สภาพการณ์ที่ทำให้กรณีศึกษาก้าวไปสู่การเป็นผู้ค้ายาเสพติด เกิดจากสภาพแวดล้อมทางครอบครัว ลักษณะอาชีพ และสภาพแวดล้อมของชุมชนที่อยู่อาศัยซึ่งสภาพแวดล้อมดังกล่าวมีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิตและจำหน่ายยาเสพติด การอยู่ร่วมกันมักขาดการยึดมั่นในกฎระเบียบ รวมทั้งเป็นตัวแทนในการฝ่าฝืนและละเมิดบรรทัดฐานของสังคม (Social Norm) สภาพแวดล้อมดังกล่าวเป็นพื้นที่สีแดง เป็นแหล่งแพร่ระบาดของยาเสพติด และมีบุคคลเกี่ยวข้องกับยาเสพติดอาศัยอยู่ในชุมชนหรือในหมู่บ้านเหล่านั้น ทำให้เกิดการเลียนแบบวัฒนธรรมความร้ายวัย มีค่านิยมฟุ้งเฟ้อ รักความสะดวกสบายเอาอย่างเพื่อนในชุมชน จนนำไปสู่การเรียนรู้พฤติกรรม เทคนิค รูปแบบหรือวิธีการค้ายาเสพติดจากกลุ่มเพื่อนที่คบหากันบ่อยๆ สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการคบค้าสมาคมกับบุคคลต่างกลุ่มหรือการมีความสัมพันธ์กับคนต่างกลุ่ม (Differential Association Theory) ของเอ็ดวิน สัทเทอร์แลนด์ (Edwin Sutherland อ้างใน สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2557 น.10) ซึ่งมีแนวคิดว่าพฤติกรรมเบี่ยงเบนเกิดจากการเรียนรู้โดยอาศัยการถ่ายทอดจากบุคคลที่คบหาสมาคมกันบ่อยๆ อย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง จนชักนำเข้าไปสู่การค้ายาเสพติด นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการขาดระเบียบและภาวะไร้บรรทัดฐานของสังคม (Social Disorganization and Anomie) ของโรเบิร์ต เมอร์ตัน (Robert Merton, 1938-1968 อ้างใน สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2557 น.10) ที่กล่าวว่า บุคคลที่อาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นด้านครอบครัว อาชีพ ชุมชน กลุ่มเพื่อน และสื่อมวลชนแวดล้อมต่างๆ ปัจจัยเหล่านี้ล้วนเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ชีวิตของกรณีศึกษาถูกชักนำกลายเป็นผู้ค้ายาเสพติด อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory) การวางเงื่อนไขแบบการกระทำ (Operant Conditioning) ของบี เอฟ สกินเนอร์ (B.F. Skinner) และทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกิดจากการสังเกตหรือลอกเลียนแบบพฤติกรรมบุคคลของอัลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura อ้างใน สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2557 น.6-10) ที่กล่าวว่าสิ่งแวดล้อมรอบตัวสามารถก่อให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นในบุคคลได้ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ก็เช่นกันที่พบว่า กรณีศึกษาได้เข้าสู่การเป็นผู้ค้ายาเสพติดและมีวิถีชีวิตแบบนักค้ายาเสพติดแบบมืออาชีพเพราะเกิดจากการเรียนรู้และซึมซับบทบาทการค้ายาจากผู้ค้ายาเสพติดแบบรายเล็ก ๆ จนกลายเป็นผู้ค้ายาเสพติดรายใหญ่แบบมืออาชีพ ซึ่งในที่สุดก็ถูกจับดำเนินคดีและต้องใช้ชีวิตในเรือนจำอย่างยากลำบากจนเกิดเป็นความเข้าใจและจดจำเป็นบทเรียนของชีวิต

ประเด็นที่ 2 บทเรียนชีวิตของผู้ค้ายาเสพติดในโลกหลังกำแพงสูง เมื่อกรณีศึกษาถูกจับกุมต้องใช้ชีวิตอย่างไร้อิสรภาพในเรือนจำทำให้ได้รับบทเรียนชีวิตทั้งจากเหตุการณ์ในวันสั้นอิสรภาพ การใช้ชีวิตที่ลำบากตลอดเวลาทั้งกลางวันกลางคืนที่ใช้ชีวิตในเรือนจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเผชิญกับวันพิพากษาโทษเพื่อนผู้ต้องขังให้เดินเข้าสู่ห้องประหารชีวิตที่ต้องถูกยิงเป้าหรือฉีดยาพิษ ทำให้เกิดประสบการณ์ที่สะท้อนขวัญอย่างรุนแรงทำให้กรณีศึกษาจำเป็นต้องเรียนรู้วิธีการปรับตัว ปรับใจ พลิกวิกฤตให้เป็นโอกาสโดยการทบทวนชีวิตตนเองจากความผิดพลาด ด้วยการร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่เรือนจำจัดให้ อาทิ การศึกษาธรรมะ การเรียนหนังสือ (มสธ.) การเขียนสารคดีชีวิต (โครงการกำลังใจ) การศึกษาและสร้างสรรค์งานศิลปะ Art for All โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

การได้รับพระราชทานชีวิตใหม่โดยการพระราชทานอภัยโทษจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ก็ยังตกย้ำความสำนึกผิดนำไปสู่การมีจิตสำนึกที่ดี กลับตัวกลับใจเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมตลอดไป ทำให้กรณีศึกษาเริ่มมีกำลังใจ และสามารถปรับตัวดำรงตนเพื่อการก้าวพ้นจากภาวะวิกฤติพร้อมกับการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวคืนสู่สังคมได้มากขึ้น บทเรียนชีวิตที่เกิดขึ้นและความสามารถปรับตัวที่ดีขึ้นดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับการวิจัยของ รัตน์ มลิลลา (2559) ที่ศึกษาพบว่า การเรียนรู้งานศิลปะ และการเขียนสารคดีสามารถช่วยให้ผู้ต้องขังมีโอกาสทบทวนตัวเอง มีพื้นที่อิสระทางความคิด การรู้จักเรียบเรียงความคิด การเข้าใจธรรมชาติของสิ่งต่างๆตามที่เป็นจริง การรู้จักอดทน รอคอยและใจเย็น การเข้าใจความแตกต่างของบุคคลและสรรพสิ่ง การรับรู้และแบ่งปันในความทุกข์ของผู้อื่น การมองสรรพสิ่งในภาพรวมไม่ใช่ตนเองเป็นศูนย์กลาง การได้เรียนรู้บทเรียนชีวิตที่ผิดพลาดของตนเองและผู้อื่น และการเกิดสมาธิจดจ่ออยู่กับการสร้างสรรค์ผลงาน ซึ่งการทบทวนตนเองดังกล่าวทำให้เกิดตัวตนใหม่ในโลกใบเดิม กล่าวคือทำให้ความทุกข์ที่ได้รับเกิดการคลี่คลาย และเกิดความคิดใหม่และเป้าหมายใหม่ของชีวิต รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุหวาด หิม โตะบุ๊ค (2559) ที่ศึกษาพบว่า ผู้ต้องขังที่เข้าร่วมศึกษาในหลักสูตรการศึกษาที่เรือนจำจัดให้ทำให้เกิดความสุข ความภูมิใจ และมีการเตรียมความพร้อมก่อนกลับสู่สังคมภายนอกเรือนจำได้อย่างมั่นคงยิ่งขึ้น และงานวิจัยของชาตินภพ สมกำลัง (2559) ที่พบว่า การได้รับพระราชทานอภัยโทษจากองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์ ก่อให้เกิดสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ ทำให้เกิดความรู้สึกเหมือนได้เกิดใหม่ เป็นคนใหม่ เป็นชีวิตพระราชทาน ทำให้แนวความคิดที่ผิดพลาดหายไป เกิดสำนึกความเป็นคนดี ใช้ชีวิตที่เหลืออยู่ทำความดีตามรอยบาทพระราชา ไม่ยุ่งเกี่ยวกับเรื่องผิด ยิ่งไปกว่านั้นอยากเป็นผู้นำความผิดของตัวเองไปสอนเยาวชนคนรุ่นหลังให้เห็นโทษของการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับสิ่งผิดกฎหมายที่มีผลร้ายทั้งต่อตนเองและสังคม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผลงานวิจัยฉบับนี้ ถือเป็นประสบการณ์และบทเรียนชีวิตอันทรงคุณค่า ที่กลั่นกรองมาจากประสบการณ์ของอดีตผู้ค้ายาเสพติดซึ่งปัจจุบันเป็นผู้ต้องขังในเรือนจำกลางบางขวาง ประสบการณ์และบทเรียนดังกล่าว ตกย้ำให้เห็นถึง “แผนที่ชีวิต” สำหรับนักค้ายาเสพติดที่ต้องรีบถอนตัวก่อนจะถลาลึกกลงในความผิด และเป็นทั้ง “เข็มทิศ” สำหรับคนที่กำลังหลงทางชีวิตเข้าไปสู่วังวนยาเสพติด ซึ่งต้องพยายามย้อนกลับออกมาใช้ชีวิตภายใต้กรอบบรรทัดฐานของสังคมไปสู่จุดหมายปลายทางโดยไม่ต้องหลงทิศหลงทางอย่างที่กรณีศึกษาเคยประสบมา
2. สำหรับครอบครัว ผู้ที่เป็นพ่อแม่หรือผู้ปกครองเด็กเยาวชน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่บุตรหลานหรือสมาชิกภายในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำตัวเป็นต้นแบบที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคม ตระหนักถึงคุณค่าของการมีชีวิตอยู่ร่วมกันของสมาชิกในครอบครัวด้วยการปลูกฝังเติมเต็มด้วยความรัก ความเมตตา ความเอื้ออาทร และความผูกพันในครอบครัว เพื่อมุ่งสร้างสิ่งที่ดีงามสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

3. สำหรับครู อาจารย์ในสถานศึกษา สามารถนำไปประยุกต์ใช้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อวงวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในห้องเรียนและใช้เป็นทางเลือกในการจัดทำเป็นตำราเสริมความรู้ให้แก่แก่นักเรียน นักศึกษาทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นบทเรียนชีวิตกรณีศึกษา

4. สำหรับผู้นำในชุมชน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคลที่อาศัยอยู่ในชุมชน หรือหมู่บ้านเป้าหมายที่เป็นแหล่งแพร่ยาเสพติดที่อยู่ในพื้นที่ปกครอง ด้วยการถอดบทเรียนชีวิตที่ผิดพลาดของ กรณีศึกษาผู้ต้องขังในเรือนจำเหล่านี้ นำไปอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชนในชุมชน เนื่องจากเป็นบทเรียนชีวิตที่ ผิดพลาดจากการ “ลองผิดลองถูก” เพื่อป้องกันไม่ให้เด็กและเยาวชนต้องก้าวซ้าลงไปในหลุมบ่อที่กรณีศึกษา เหล่านั้นเคยก้าวพลาดมาก่อน และช่วยให้เขาเหล่านั้นได้เดินไปบนเส้นทางสู่นาคตที่ราบเรียบในทิศทางที่ถูกต้อง ขึ้นและไม่เป็นภาระให้แก่สังคม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่เป็นคดียาเสพติดในกลุ่มผู้ต้องขังที่เป็นบุคคลบนพื้นที่ สูงเป็นหลัก และส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในภาคเหนือตอนบน ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะให้ผู้สนใจศึกษาวิจัยใน กลุ่มผู้ต้องขังคดียาเสพติดอื่น ๆ เช่น กลุ่มผู้ต้องขังในภาคอื่นๆ ของประเทศไทย รวมทั้ง กลุ่มผู้ค้ายาเสพติดที่เป็น ชาวต่างชาติ เป็นต้น

บรรณานุกรม

- ชาตินวภพ สมกำลัง. (2559). *ประสบการณ์การก้าวผ่านภาวะวิกฤตของผู้ต้องโทษประหารชีวิตในเรือนจำกลางบางขวาง*. (การศึกษาค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- ทัศนีย์ โฉมประดิษฐ์. (2544). *ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของแผนการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในเรือนจำ: ศึกษาเฉพาะกรณีทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- นิรนาท แสนสา. (2543). *กระบวนการเข้าสู่การใช้ยาบ้าของนักเรียนวัยรุ่น*. (ปริญญาานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎี บัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร.
- นิรันดร์ บุปผาพันธ์. (2546). *การศึกษากฎติกรรมค้ายาเสพติดของผู้ต้องขังก่อนต้องโทษในเรือนจำกลางขอนแก่น*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- เพียรชัยรัตน์ เงินงาม. (2551). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำความผิดในคดีเกี่ยวกับยาเสพติด ของผู้ต้องขังเรือนจำ จังหวัดน่าน*. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยราชภัฏ อุตรดิตถ์, จังหวัดอุตรดิตถ์.
- ภูมริน ภูมรตราชกุล. (2558). *คำรับสารภาพสุดท้ายก่อนเข้าห้องประหาร*. (พิมพ์ครั้งที่สี่). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

รัตน์ มลิตา, (2559). ประสบการณ์การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงชีวิตด้วยการสร้างงานศิลปะและงานเขียนสารคดีของผู้ต้องขังเรือนจำกลางบางขวาง. (การศึกษาค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

ยุทธ บางขวาง. (2553). คำสารภาพสุดท้ายของนักโทษประหาร. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คลังแร่.

ยุทธ หิมไธยะบุ๊ค และจิระสุข สุขสวัสดิ์. (2559). ประสบการณ์เส้นทางชีวิตผู้ต้องหาบัณฑิตหลังกำแพง. *วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ.*, 9 (2), 230-241.

วิไลวรรณ บุญลอย. (2555). ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องโทษประหารชีวิต. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร.

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2557). หน่วยที่ 12 พฤติกรรมเบี่ยงเบนและการปรับตัว. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาจิตวิทยาและสังคมวิทยาพื้นฐานเพื่อการแนะแนว หน่วยที่ 8 – 15*. (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1.). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำราญ วงศ์ขวัญ และนิธิพัฒน์ เมฆจร. (2559). ผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อการควบคุมตนของผู้ต้องขังเรือนจำกลางบางขวาง. *วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ.*, 9(2), 285-293

สุพจน์ อารีย์สวัสดิ์ และจิระสุข สุขสวัสดิ์. (2559). ความมั่นคงในการควบคุมตนของคนหลังกำแพง. *วารสารวิชาการคุณธรรมความดี*, 5(1), 1-19.

อดิศ เจริญสวัสดิ์. (2546). รูปแบบการลำเลียงยาเสพติดและการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเพื่อการค้ายาเสพติดที่มีต่อปัญหาและอุปสรรคในการปราบปรามยาเสพติด. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.

อภิชาติ อาจเจริญ. (2542). รูปแบบและพฤติกรรมการค้ายาเสพติด : ศึกษาจากผู้ต้องขังในทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.

อารียา มหาวรรณ. (2557). เส้นทางเปลี่ยนผ่านสู่การบริโภคอย่างมีสติ. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.